

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Nonus fons Intentionis, sacræ literæ. Capvt XI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Si quis pudicitiam prostituere, aut expatri-
rit, huic interdicitur ius apud populum con-
cionandi.

Apud Lac. daemonios.

Omnes Dij, Deæque colantur armati, &
id miro artificio, ad molitionem de civitate a-
bigendam, militarem disciplinam excolen-
dam.

Votum omnium sit, ut Dij honesta ob bonas
actiones largiantur, nihilque amplius.

Minorum imperium libenter omnes pati as-
suefiant.

In legibus Numa.

Deos patrios colunt: externas superstitiones,
aut fabulas ne admittent.

Ne quid inauspicato publice gerunt.

No. turna sacrificia, priuilegiaque amouen-
tor.

Mœnia sancta existimantur.

Dis ex amputata vite ne libantur.

Pellex aram Iunonis ne tangit, Iu-
noni crinibus demissis agnum, sceminam ca-
dito.

Patronus, si clienti fraudem faxit, sacer esto.

Hæc exempli causa, in quibus partim reli-
gionem, partim prudentiam elucere videas,
atque eos sententijs, & apophthegmatis sunt

grauiora, quod non vnius priuati, sed ciuita-
tam, & clarissimarum gentium sint monu-
menta. Congessi olim in singularem libellum

nōdum editum Aegyptiorum, Persarum, A-
theniensium, Lacedæmoniorum, Romanorū

denique præcipuas leges, & iura, ex quibus
multa possunt ad eruditionem decipi. Verū

cauendum est, ne ista, aut in causulis afferan-
tur, aut loco inepto commemorentur, aut dū

peregrina recensemus, quæ ante pedes nostros
sunt, prætermittamus.

Nomen fons Inventionis, sacra literæ.

CAPVT XI.

VERUM ista omnia humanæ sapientiæ in-
uenta, licet exquisitissima, quota portio
sunt diuinæ sapientiæ? Præclare, ut cætera,
hoc à D. Augustino dictum est.

Quantum autem minor est auri, argenti,
vestilq; copia, quam de Aegypto secum ille
populus abstulit, in comparatione diuitiarū,
quas postea Hierosolymæ consecutus est,
quæ maximè in Salomone rege ostenduntur,
santa sit cuncta scientia, quæ quidem est y-

nis collecta de libris gentium, si diuinarum
scripturarum scientia comparetur. Nam
quicquid homo extra didicerit, si noxium est,
ibi damnatur: si vtilis est, ibi inuenitur. Et
cum ibi quisque inuenit omnia, quæ vili-
ter alibi didicit, multo abundantius ibi inue-
nit ea, quæ nusquam omnino alibi, sed in il-
larum tantummodo scripturarum mirabili
altitudine, & mirabili humilitate discun-
tur. Diuus vero Cypriacus lib. singulari de
spectaculis scripturæ miracula sic explicat,
ubi Christianum a spectaculis auertens, ad
scripturas aduocat omni theatro præstabi-
liores.

Scripturis sacris incumbat Christianus fi-
delis, ibi inueniet condigna fidei spectacula:
videbit instituentem Deum mundum suum,
& cum cæteris animalibus hominis illam ad-
mirabilem fabricam, melioremque facien-
tem: spectabit mundum in delictis suis: iusta
naufagia, pio um præmia, impiorumq; sup-
plicia: maria populo siccata, & de petra rur-
sus populo maria porrecta: spectabit de celo
descendentes messes, non ex areis, inspiciet
flamina, transitus secos refrænatæ aquarum
agminibus exhibentia. Videbit in quibus-
dam fidem cum igne luctantem, religione
superatas feras, & in mansuetudinem con-
uersas, intuebitur, Scanimas ab ipsa morte re-
uocatas, &c. ad summum concludit scriptu-
ram esse theatrum miraculis referrißimum,
& exclamat, quàm decorum spectaculum
fratres, quàm iucundum, quàm necessarium.
Ninquam finis esset dicendi, si de scripturæ
excellentijs, & auctoritate dicere vellem.

Annotabo tantum duos insignium Echni-
corum locos, qui cum in sacras literas inci-
dissent, & biblia nostra euoluissent, non po-
tuerunt eorum maiestatem diffiteri. Primus
est A. Emilij Apamensis Philosophi Plaroni-
cis, cum Plotino præceptore, & Geminiano
Romæ clari nominis fuit, quem Proclus in
commentarijs ad Timæum Platonis, sape
γυναικων Amelium nominat. Is cum legisset apud
Diuum Iohannem (IN PRINCIPIO E-
RAT VERBUM) miratus est, quod barba-
rus, ut ait ipse, homo ita fuerit philosophat.
Καὶ τὸ δι' οὐ βλάβη ὁ ἀξιολογῶν τὸ ἀρχὴς
τῶν πάντων, καὶ ἀτάξια καὶ βλαβερὰ πρὸς θεὸν
εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, διὰ τὸ ἀπὸ πάντων γενεῖν
αὐτῶν. quod Cyrillus confirmat aduersus Iu-
lianum.

Alter:

Plato de
repub.

Romani.

August.
l. 2. de do-
ctrina
Christi.

Amelina

Cyrl. ad
uers. Iul. 8.

Dio. l. 1. 1. 1. 1. 1.

Alter est Dionysij Longini in libello περι
πρωτων πριουτων.
norionum mentis, & sensuum commendans,
citat ex Homero Neptunum augurantem, que
locum a poeta grauissimè per textum ostendit,
μαρι

Σεμια δὲ οὐρα μακρὰ, καὶ ὄλη
Προσιν ὄπ' ἀθανάτοισι προσεδάσαν
ἰόντ'.

Mox Moysen cum Homero comparans, a-
it illum Iudæorum Legislatorem non fuisse
vatum de trivio, qui tam sublimem de Deo
notionem habuit, vt de eo scriberet: Dixit De-
us, fiat lux, & facta est lux; fiat terra, & facta
est.

Ταύτη δὲ ὁ Ἱεραδαίων δεσμοτίης, οὐχ ὁ
τυχὼν ἀνήρ, ἐπειρή τὴν τῷ θεῷ δόνα μιν κα-
τὰ τὴν ἀξίαν ἐγνώρισε καὶ ἐφῆκεν, εὐδὸς ὦν
τῇ εἰσβολῇ θεάων τῶν νόμων. ἔπεν ὁ θεὸς
φῶς, πὶ γενέτω φῶς, καὶ ἐγένετο; γενέτω γῆ, καὶ
ἐγένετο.

Hæc obseruatione digna sunt in paganis
hominibus, quorum ore etiam literis factis
dignitas tribuitur.

Quod ad eius usum attinet, Theologorum
est proprius: Hæc eorum hæreditas, hic cam-
pus, hoc stadium. Ex quo mirum est nonnul-
los tam venerandæ sapientiæ dignitate, co-
pia, & utilitate omnia, ad steriles Adonidis
hortulos, fragilia humanæ sapientiæ choragia,
tam lubeater deflectere. Contra inuerso ordi-
ne iuris peritos neglectis ijs, quæ ad se attinēt,
sacra biblia sapius, quàm leges in ore habere.
Pulchrum est, & modestam, se intra suorum
castrorum ambitum quemque continere, & si
quædam propter mutuam artium vinculum
ex ijs depromenda sunt, tamen in hac parte
nunquam nimios esse nos oportebit, ne quis
Apelles exiliens à latæbra illud inelamet, ne
sutor ultra crepidam.

Decimus fons inventionis, ratio, & soler-
tia in locis.

CAPVT XII.

ET hæc quidem ad variam eruditionem
attinent, quæ eloquentiæ facunda quædam
nutrix esse comprobatur. Nunc de ingenij fon-
te videamus, sine quo quæntæcunque fuerit e-
ruditio, gladius erit in vagina reconditus, cu-
ius acies hebescet.

Cum tota ratio dicendi tribuatur in sub-
iecta, & enunciata, quorum illa sunt, de qui-
bus sermo est. Hæc, quæ dere affirmantur,
aut negantur. Ad perfectam subiecti, & præ-
dicati distinctionem, vtile est admodum re-
nere Aristotelis categorias, ex quarum, & ce-
terorum, quæ ad differendi rationem attrinēt,
ignoratione, nonnunquam multa Rhetores
peccare solent.

Subiecta, siue res, quæ in quæstionem ca-
dunt; sunt aut superiora, & simplicia, vt Deus,
Angeli, & æelum, elementa; aut mixta anima-
ta, vt homo, animalia; aut inanima naturalia,
vt plantæ; aut moralia, vt virtutes, & vitia;
aut artificialia, vt domus, naues, horologia,
&c.

De quibus omninò decem formari pos-
sunt quæstiones, an sint, fuerint, esse possint;
explicatur per affirmationem, dubitationem,
negationem.

Quid sint, explicatur per definitionem rei,
siue illa sit essentialis, siue ex adiunctis (quod
est apud oratores frequens) conflata.

De quo sint, explicatur per demonstratio-
nem causarum, materialis, & efficientis.

Quare sint, explicatur per demonstratio-
nem causæ finalis, formalis, & efficien-
tis.

Quantæ sint, explicatur per affectionem
magis, vel multi, & comparisonem ad res
alias, vnde & illæ quæstiones comparatiuæ
appellari solent.

Quales sint, explicatur per differētias, pro-
prietates, & adiuncta.

Quando sint, explicatur per declaratio-
nem rei, quomodò, & à quo, & quid sit in
tempore.

Vbi, explicatur per expositionem rei,
quomodò, & à quo, & quid sit res in lo-
co.

Quomodo sint, explicatur per insinuatio-
nem modi.

Cum quo sint, explicatur per enumera-
tionem instrumentorum, mediolorum, signo-
rum.

Ex his apparet, non secus ac vnum pul-
menti genus, à perito coquo fit variu; ita
rem ab oratore in varias distributam quæ-
stiones, mirificè fecundari, atque illustrari.
Ostendo exemplis, si quis orationem quærat
de Luscinia auicula, putes fortasse angustum
dicendi campum, diuide, & vberem, laxum-
que reperies. An sit? Sintne Lusciniæ, quæ
vocat